

VPLYV HORSKEJ ZÁCHRANNEJ SLUŽBY NA BEZPEČNOSŤ

SAFETY IMPACT OF THE MOUNTAIN RESCUE SERVICE

JOZEF KUBÁS, KATARÍNA HOLLÁ, MÁRIA POLORECKÁ

ABSTRACT: *The paper describes the key intervention component included in the integrated rescue system of the Slovak Republic - the Mountain Rescue Service. It represents its inclusion within the integrated rescue system with the definition of the main tasks. Moreover, it specifies in detail the specific activities that this rescue unit performs in the Slovak Republic. In the Conclusions, based on processed statistical data illustrated by graphs, it points out the most frequent interventions of the Mountain Rescue Service and their number. It also highlights the justification for the interventions and their growing number over the years. In the final summary, it points to the fact that within the natural and terrain conditions of the Slovak Republic, the Mountain Rescue Service is an irreplaceable professional rescue component.*

KEYWORDS: *Mountain Rescue Service. Safety. Integrated Rescue System.*

ÚVOD

Na zvládanie mimoriadnych udalostí je potrebné vyčleniť sily, prostriedky a zdroje na riešenie kríz už v prípravnej fáze na vznik krízových situácií. Určujú sa pri krízovom plánovaní (Novák, 2010). V prípade vzniku mimoriadnej udalosti by sily a prostriedky mali byť schopné svojimi výkonnými prvkami zasiahnuť okamžite na konkrétnom mieste, s potrebnou kapacitou a počtom ľudí a techniky, s potrebnou technikou, primeranou technológiou a s kompetenciami, ktoré umožňujú zásah v akomkoľvek prostredí. (Šimák 2015). V závislosti od druhu, rozsahu a času vzniknutej mimoriadnej udalosti sa vykonávajú záchranné práce. Záchranné práce vykonávajú základné záchranné zložky integrovaného záchranného systému, ostatné záchranné zložky integrovaného záchranného systému, útvary Policajného zboru a osoby povolané na osobné úkony. Tieto práce sa riadia na základe skutočnej situácie a jej predpokladaného vývoja vyjadreného na mape v pláne alebo v geografickom informačnom systéme. (Vyhľadávacia č. 523/2006 Z. z.).

Horská služba sa zriaďuje ako štátna rozpočtová organizácia, ktorá na vymedzenom území vykonáva záchrannú činnosť (vyhľadávanie a vyslobodzovanie osoby v tiesni, poskytovanie prvej pomoci osobe v tiesni a jej preprava k najbližšiemu dopravnému prostriedku zdravotníckeho zariadenia, prípadne do zdravotníckeho zariadenia) a plní ďalšie úlohy ustanovené zákonom č. 544/2002 Z. z. o Horskej záchrannej službe. Horská služba je zapojená finančnými vzťahmi na štátny rozpočet prostredníctvom rozpočtovej kapitoly Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, ktoré vykonáva funkciu jej zriaďovateľa. Jej činnosť ovplyvňuje prostredie v ktorom pôsobí a snaží sa vytvárať bezpečie pre osoby ale aj majetok osôb, ktoré sa na ňom nachádzajú.

1. HORSKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA V PROSTREDÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Podrobnosti o organizácii horskej služby upravuje štatút, ktorý schvaľuje Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Horská služba spravuje majetok vo vlastníctve Slovenskej republiky a jej sídlom sú Vysoké Tatry. Horská služba v horských oblastiach a jaskyniach najmä (zákon č. 544/2002 Z.z.):

- organizuje a vykonáva záchrannú činnosť,
- poskytuje informácie súvisiace s bezpečnosťou osôb,
- vykonáva preventívne opatrenia súvisiace s bezpečnosťou osôb, najmä pri ohrození lavínami,
- podieľa sa na pátraní po nezvestnej osobe,
- vyjadruje sa k vyznačovaniu trás a k ich označovaniu,
- zabezpečuje prevádzku záchranných a ohlasovacích staníc horskej služby,
- poskytuje zdravotnú starostlivosť v súčinnosti so záchrannou zdravotnou službou.
- plní úlohy v rámci integrovaného záchranného systému,

- vydáva metodiku na vykonávanie odbornej spôsobilosti,
- vykonáva odbornú spôsobilosť,
- vydáva osvedčenie o odbornej spôsobilosti,
- zabezpečuje materiálno-technické vybavenie osôb, ktoré sa podieľajú na základe zmluvy na plnení úloh horskej služby
- rozhoduje o uznaní odbornej spôsobilosti na výkon záchrannej činnosti získanej v zahraničí,
- poskytuje súčinnosť pri dokumentovaní udalosti s následkom smrti alebo poškodenia zdravia na ťažko prístupnom mieste,
- je oprávnená vyhotoviť na zdokumentovanie záchrannej činnosti obrazový záznam alebo iný záznam o príčine a priebehu záchrannej činnosti vrátane príjmu tiesňového volania, ktorý uchováva tri roky od jeho vzniku,
- vykonáva výcvik psov na výkon záchrannej činnosti,
- vykonáva dozor nad dodržiavaním povinností ustanovených týmto zákonom,
- spolupracuje so štátnymi orgánmi, orgánmi územnej samosprávy, občianskymi združeniami, inými právnickými osobami a fyzickými osobami pri plnení úloh podľa tohto zákona,
- spolupracuje s medzinárodnými organizáciami pôsobiacimi v oblasti horskej záchrany, v ktorých zastupuje Slovenskú republiku.

Horská služba v horských oblastiach umiestňuje a udržiava po prerokovaní s vlastníkom, správcom alebo užívateľom nehnuteľnosti (ďalej len „vlastník“) výstražné, informačné a iné zariadenia súvisiace s bezpečnosťou osôb a zabezpečovacie zariadenia na nebezpečných úsekoch trás, ktoré určí. Horská služba sa za odplatu môže podieľať na zaistení bezpečnosti pri športovom podujatí a inom verejnom podujatí a poskytovať služby súvisiace s bezpečnosťou a záchranou osôb prevádzkovateľovi lyžiarskej trate a prevádzkovateľovi zariadenia určeného na osobnú lanovú dopravu, ak lyžiarska trať je v území, ktoré môže byť ohrozené lavínami. Horská služba zverejňuje na svojom webovom sídle údaje o osobách s odbornou spôsobilosťou na výkon záchrannej činnosti v rozsahu meno, priezvisko a druh záchrannej činnosti.

Zo zákona plynú pre horskú službu aj oprávnenia. Príslušník horskej služby pri výkone svojich oprávnení sa preukazuje služobným preukazom horskej služby. Horská služba spracúva osobné údaje osôb v rozsahu meno, priezvisko, dátum narodenia a adresa pobytu. Príslušník horskej služby pri plnení úloh a iná osoba, ktorá vykonáva činnosť organizovanú horskou službou, sú oprávnení:

- vstupovať a vchádzať dopravnými prostriedkami horskej služby bez obmedzenia do horskej oblasti a jaskyne,
- používať automobily so zvláštnymi výstražnými znameniami, signálne pištole, výbušniny a výbušné predmety podľa osobitného predpisu,
- používať pri záchrannej činnosti, preventívnej činnosti pri ohrození lavínou a pri dozore nad dodržiavaním ustanovení tohto zákona bezplatne a prednostne zariadenia určené na osobnú lanovú dopravu,
- prekročiť na nevyhnutný čas a v nevyhnutnom rozsahu štátnu hranicu za podmienok ustanovených medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná,
- vydávať pokyny týkajúce sa bezpečnosti osôb v horskej oblasti,
- nahliadať do knihy vychádzok a výstupov a vyžadovať z nej informácie,
- vyžadovať pri vykonávaní záchrannej činnosti alebo pri pátraní po nezvestnej osobe preukázanie totožnosti osoby, ktorej sa záchranná činnosť alebo pátranie týka, alebo preukázanie totožnosti osoby v súvislosti s ukladaním pokút v blokovom konaní podľa zákona (zákon č. 544/2002 Z.z.).

2. PÔSOBNOSŤ HORSKEJ ZÁCHRANNEJ SLUŽBY V INTEGROVANOM ZÁCHRANOM SYSTÉME

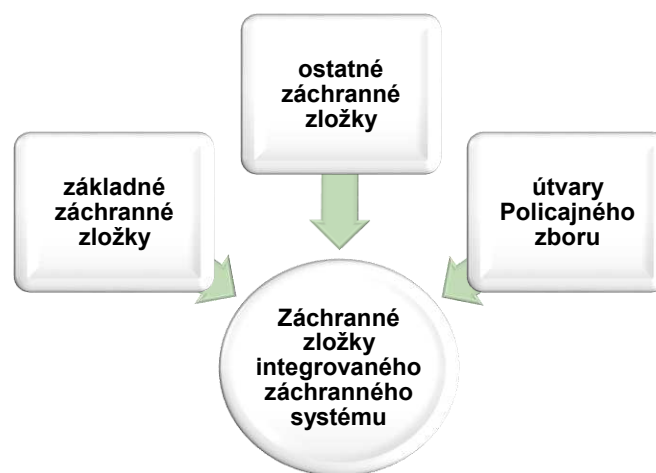
Integrovaný záchranný systém (IZS) je súčasťou krízového riadenia v SR. Jeho úlohy a postavenie sú definované v zákone č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov. V uvedenom zákone sú okrem iného definované záchranné zložky IZS, organizácia IZS, úlohy operačných stredísk tiesňového volania, koordinačného strediska IZS, jednotné európske číslo

tiesňového volania 112, riadenie a koordinácia činností záchranných zložiek na mieste zásahu ako aj odborná príprava.

Podľa zákona č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme je IZS koordinovaný postup jeho zložiek pri zabezpečovaní ich pripravenosti a vykonávaní činností a opatrení, ktoré súvisia s poskytovaním pomoci v tiesni (tiesňou rozumieme stav, pri ktorom je bezprostredne ohrozený život, zdravie, majetok alebo životné prostredie a postihnutý je odkázaný na poskytnutie pomoci) (Zákon č. 129/2002 Z. z.). Organizačne v IZS pôsobia:

- ministerstvo vnútra,
- ministerstvo zdravotníctva,
- okresné úrady,
- záchranné zložky (Zákon č. 129/2002 Z. z.).

V prostredí Slovenskej republiky pôsobia rôzne záchranné zložky integrovaného záchranného systému. Na obrázku 1 je zobrazené ich zloženie.

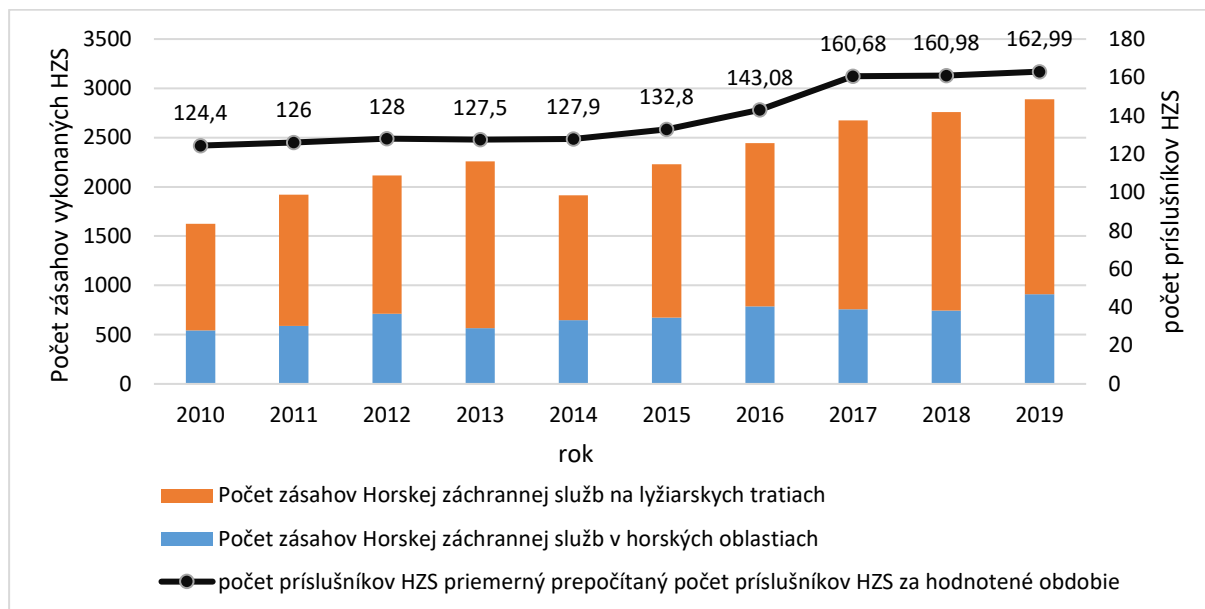
Obrázok 1 Zložky integrovaného záchranného systému

Horská záchranná služba zaradená medzi základné záchranné zložky. Práve základné záchranné zložky vykonávajú nasledujúcu činnosť:

- poskytujú bezodkladne odbornú, zdravotnú, technickú a ďalšiu potrebnú pomoc v tiesni na základe pokynu koordinačného strediska alebo svojho operačného strediska tiesňového volania,
- vykonávajú organizačné, technické a ďalšie opatrenia na poskytovanie pomoci v tiesni a na ten účel sa vybavujú technickými a vecnými prostriedkami,
- zúčastňujú sa na odbornej príprave - Odborná príprava záchranných zložiek integrovaného záchranného systému zahŕňa:
 - zásady organizácie a zabezpečovania činnosti koordinačného strediska,
 - spôsob zabezpečovania príjmu, vyhodnocovania a realizácie odozvy na tiesňové volanie koordinačnými strediskami a operačnými strediskami tiesňového volania,
 - spôsob zabezpečovania hlasového a dátového prenosu informácií medzi záchrannými zložkami integrovaného záchranného systému,
 - spôsob riadenia a zásady koordinácie činností záchranných zložiek integrovaného záchranného systému na mieste zásahu,
 - zabezpečenie a spôsob využívania automatizovaného systému podpory riadenia a spracúvania informácií koordinačných stredísk a operačných stredísk tiesňového volania a vedenie dokumentácie a evidencie činnosti základných záchranných zložiek.
- spracúvajú údaje o svojej činnosti, silách a prostriedkoch a predkladajú ich okresnému úradu v sídle kraja do konca februára za predchádzajúci kalendárny rok; ak ide o poskytovateľov záchrannej zdravotnej služby, aj ministerstvu zdravotníctva (zákon 129/2002).

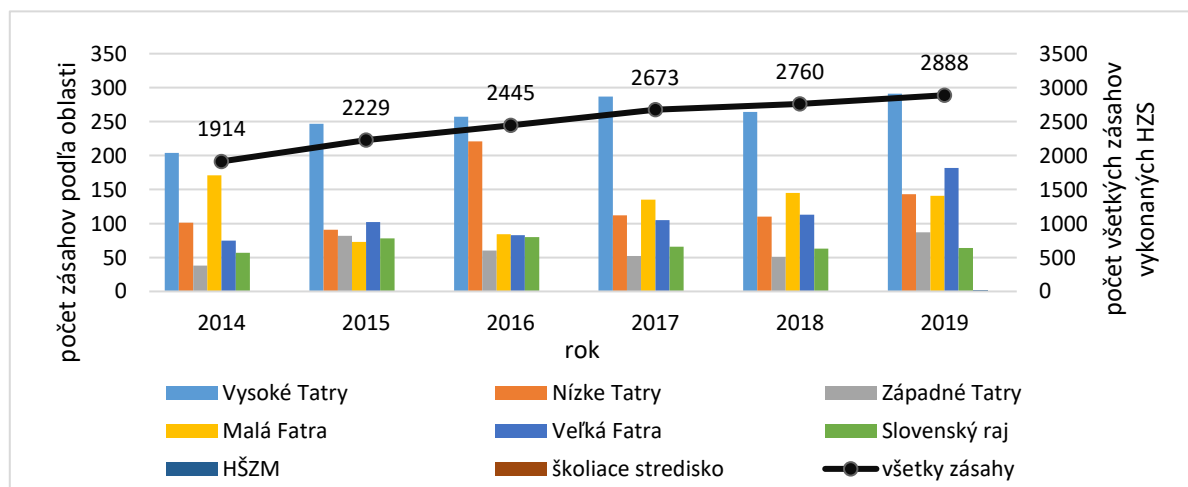
3. ZÁSAHY HORSKEJ ZÁCHRANNEJ SLUŽBY V PROSTREDÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Počas svojej činnosti je Horská záchranná služba pripravená zasahovať na území svojej pôsobnosti. Pri zameraní sa na jednotlivé oblasti, v ktorých zasahuje je možné rozlíšiť zasahovanie na lyžiarskych tratiach alebo v horských oblastiach. To znamená, že ak sa zásah vykoná na lyžiarskej trati, ktorá sa nachádza v horskej oblasti, je tento zásah zaradený do kategórie zásahov na lyžiarskych tratiach. Všetky ostatné zásahy sú zaradené do kategórie zásahov v horských oblastiach. Na obrázku 2 je zobrazené množstvo zásahov v komparácii s počtom príslušníkov Horskéj záchrannéj služby.

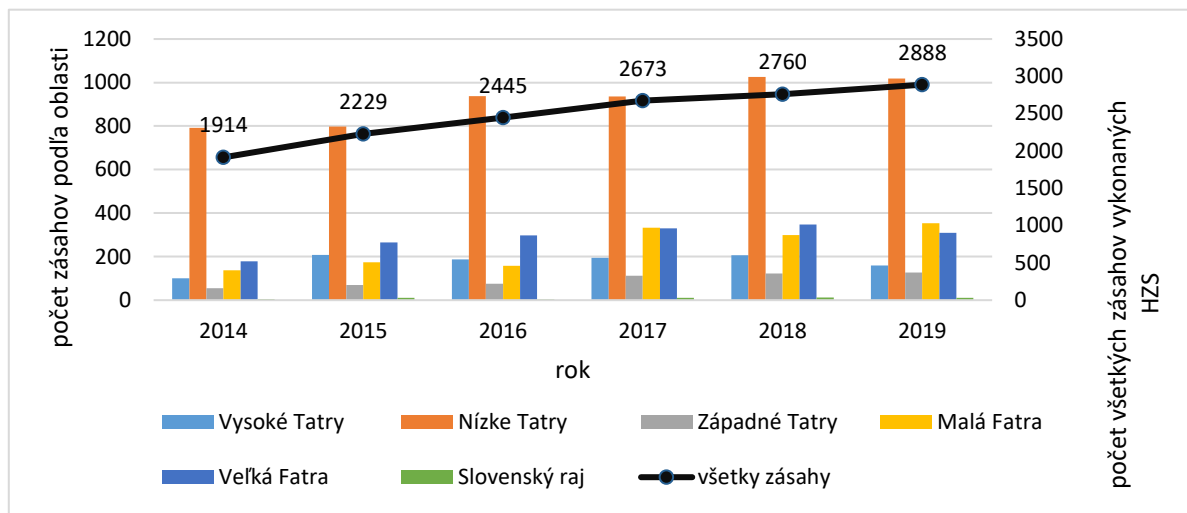
Obrázok 2 Počty zásahov a príslušníkov HZS za obdobie rokov 2010-2019
(zdroj: výročné správy HZS za roky 2010-2019)

Z komparácie vyplýva, že počet zásahov sa za sledované obdobie v priemere zväčšoval. Na zvládanie väčšieho počtu zásahov je nutné vyčleniť adekvátne sily a prostriedky. Medzi tieto sily môžeme zaradiť príslušníkov Horskéj záchrannéj služby. Ich počet sa v sledovanom období v priemere zvyšoval, čo umožňuje efektívnejšie zapojenie v prípade množstva ale aj náročnosti zásahov. Na nasledujúcich obrázkoch je zobrazené množstvo zásahov rozdelených podľa jednotlivých oblastných stredísk HZS, ktoré zasahovali. Taktiež sú tam zobrazené aj všetky zásahy, ktoré HZS vykonala v danom roku.

Obrázok 3 Počet zásahov HZS v horských oblastiach za obdobie rokov 2014-2019
(zdroj: výročné správy HZS za roky 2014-2019)

Z obrázku 3 vyplýva, že najviac zásahov bolo vykonaných záchrannou zložkou oblastného strediska Vysoké Tatry. Školiace stredisko vykonalo iba jeden zásah a ten bol v roku 2016. Novovybudovaný Horský špecializovaný záchranný modul sa podieľal na dvoch zásahoch a to v roku 2019. V rámci zásahov na lyžiarskych strediskách bolo najviac zásahov záchrannou zložkou oblastného strediska Nízke Tatry ako je zobrazené na obrázku 4.

Obrázok 4 Počet zásahov HZS na lyžiarskych tratiach za obdobie rokov 2014-2019
(zdroj: výročné správy HZS za roky 2014-2019)

Horská záchranná služba je veľmi efektívna záchranná zložka, ktorá má najmä v horských oblastiach Slovenskej republiky veľké opodstatnenie a jej zaradenie medzi základné záchranné zložky integrovaného záchranného systému je opodstatnená. Efektívnosť nasadenia základných zložiek je často možné sledovať aj na ich súčinnostných cvičeniach.

ZÁVER

Popísali sme pomerne obsiahlu oblasť zásahovej činnosti, náplne a zaradenia Horskej záchrannej služby v rámci integrovaného záchranného systému. Podľa spracovaných štatistík zásahov Horskej záchrannej služby vidíme jednoznačne narastajúci trend v počte zásahov a taktiež narastajúci počet ich príslušníkov.

V Slovenskej republike má Horská záchranná služba svoje opodstatnenie a bohatú históriu. Nenahraditeľná je jej zásahová činnosť v nedostupnom teréne, kde ostatné záchranné zložky nemajú prístup a vyžaduje si to buď špeciálnu techniku, alebo kondíciu a vecné prostriedky vo výbave zasahujúcich. Vzhľadom k tomu, že jej základné činnosti sú veľmi pestré a pracuje nie len ako zdravotná záchrana ale aj technická pomoc, je samozrejmé, že jej príslušníci musia byť v perfektnnej fyzickej i psychickej kondícii a musia mať výborný odborný výcvik.

Tak ako aj pri ďalších základných záchranných zložkách aj Horská záchranná služba funguje taktiež na dobrovoľníckej úrovni, čiže aj toto je veľkým pozitívom a devízou, keďže takýmto spôsobom sa dokáže čiastočne odbremeniť profesionálna zložka. Dobrovoľná Horská záchranná služba je však už predmetom ďalších odborných príspevkov.

POĎAKOVANIE

Článok bol spracovaný v rámci projektu MREdu: Pogotowie Górskie – edukacja transgraniczna ratowników górskich w Polsce i na Słowacji” a projektu VEGA 1/0581/19

LITERATÚRA

- Blakey, N., Guinea, S., & Saghafi, F. (2017). Transforming undergraduate nursing curriculum by aligning models of clinical reasoning through simulation. In R. Walker, & S. Bedford (Eds.), HERDSA 2017 Conference: Research and Development in Higher Education: Curriculum Transformation (pp. 25-37). Hammondville, NSW: Higher Education Research and Development Society of Australasia. Retrieved from <http://www.herdsa.org.au/research-and-development-higher-education-vol-40-25>
- Carey, B. (2019, March 22). Can we get better at forgetting? The New York Times. <https://www.nytimes.com/2019/03/22/health/memory-forgetting-psychology.html>
- Fagan, J. (2019, March 25). Nursing clinical brain. OER Commons. Retrieved September 17, 2019, from <https://www.oercommons.org/authoring/53029-nursing-clinical-brain/view>
- Grady, J. S., Her, M., Moreno, G., Perez, C., & Yelinek, J. (2019). Emotions in storybooks: A comparison of storybooks that represent ethnic and racial groups in the United States. *Psychology of Popular Media Culture*, 8(3), 207–217. <https://doi.org/10.1037/ppm0000185>
- Horská záchranná služba (2021) Rozbor výročných správ 2010-2019. Zoznam výročných správ, cit. 21.09.2021, online. Dostupné na: <https://www.hzs.sk/riaditelstvo/vyroczne-spravy/>
- NOVÁK, L. a kol., 2010. Plánovanie zdrojov na riešenie krízových situácií. Prvé vydanie. Bratislava: Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave. ISBN 978-80-970272-4-7.
- Sapolsky, R. M. (2017). *Behave: The biology of humans at our best and worst*. Penguin Books.
- ŠIMÁK L. 2015. Krízový manažment vo verejnej správe, 2. prepracované vydanie. Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, ISBN 978-80-554-1165-1
- Vyhláška č. 523/2006 Z. z. Vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky o podrobnostiach na zabezpečenie záchranných prác a organizovania jednotiek civilnej ochrany.
- Zákon č. 129/2002 o integrovanom záchrannom systéme v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 544/2002 Z. z. o Horskej záchrannej službe.

Jozef Kubás, Ing., PhD.

Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Univerzitná 8215/1, 010 26 Žilina, Slovenská republika
e-mail: jozef.kubas@uniza.sk

Katarína Hollá, Doc, Ing. PhD.

Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Univerzitná 8215/1, 010 26 Žilina, Slovenská republika
e-mail katarina.holla@uniza.sk

Mária Polorecká, Ing. PhD.

Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Univerzitná 8215/1, 010 26 Žilina, Slovenská republika
e-mail maria.polorecka@uniza.sk
